

Stenpikker. BIOFOTO/Arthur Christiansen.

LITTERATUR: (1) 659 21,1204; (2) 281c 161f; (3) 156 17,143; (4) 659 3,724; (5) 434 4,125; (6) 579 S790; 693b 1,629; 451 150; (7) 683b 64; (8) 434 2,321; (9) 659 21,1185; (10) 659 21,1185; (11) 61 154; 451 150; 683b 63; (12) 860 21; (13) 693b 1,629; 418 282; 202d 2,286; (14) 219 8,1152; (15) 160 1906/23:3339; 1904/28: 2313 (1892); 1904/27:2172 (1891); (16) 794 12,1889,154; 212c 3, 156; 160 1904/27:1539 (1886), 2561 (1887); (17) 794 5,1886, 105; (18) 212c 1,188; 719b 23; (19) 160 1904/30; (20) 794 3, 68f; (21) 169 3,1930-31,144; (22) 169 4,1937,212; (23) 287b; (24) 794 5, 45; 12, 152; 160 1904/30: 2157 (1886); (24a) 388 (Lumby, Søby); (25) 659 21, 1210; 388; (26) 856 178; (27) 160 1904/30: 545; (28) 160 1904/30: 833; (29) 860 21; 794 3, 1885, 77; 785 214; (30) 562 21, 1899, 284; 33, 1907, 91f; 62, 1933, 196; 109, 1936-39,204; 743 29.

ADFÆRD, STEMMETYDNING

I rugetiden ligger en tudse den halve tid på æggene (Vendsyssel; 1); på Bornholm mente man, at snogen hjalp den med rugningen; da en mand flyttede brænde, lå en stor snog rullet sammen henover en stenhjælprede (2).

Stenpikkeren er »ikke så sirlig og elegant som vipstjerten, men mere taktfast og viljepræget, næsten som om den banker små søm i« (3); stemmen lyder, som når to kampesten gnides mod hinanden (4).

Grønland: står den med svirrende vinger stille i luften over en renjæger, lover det ham en buk; den er en af den ondes fugle og besjælet af ham (5).

Færøsk talemåde: han hopper som *steinstólpa* på stenene = har meget travlt (6).

Stemmetydninger: når hjejlen siger »tænd min piv! [pibe], svarer stenpikkeren »fy,fy,fy,fyt!«; den siger »hvedekniv, hvedekniv, stik hvilen [hvilling], stik hvilen!« (7); siger hvillingfuglen »knyg, knyg, knyg!« er der mange fisk; »hvilling, til hvilling!« betyder knap så mange (Varde 1885; 8); hvilling = kuller, fuglen kom om foråret, når fiskeriet begyndte.

Gå til smirre [smedjen], gå til smirre, lad plovjern hvæs', så havre, så havre, de sår havre i Kvæs! (Kvæs ved Gråsten) (9), sml. musvit s. 303. I et eventyr arbejder en drikfældig kvinde på marken, hører fuglen sige »trik-trik-trik!« [drik] og tager en slurk brændevin (10).

LITTERATUR: (10) 160 1904/27:1184 (1892); (2) 794 3,1885,77; 160 1904/30: 673 (1886); (3) 56j 7; (4) 866 2,1855,229; (5) 547 80, 102; (6) 25 1849-51,307; (7) 464 9,82f; 794 12,154; 160 1904/27: 2539 (1886); (8) 794 3,1885,68f; (9) 160 1904/28:333 (1885); (10) 436b 1,57.

Bynkefugl, *Saxicola rubetra*

Dens brune overside har mørkere striber, den gule underside et rødligt skær; to hvide vingebånd og omkring kinden en hvid stribe. Ret alm. ynglefugl.

– Danmarks Dyreverden 8, 185f.

Bynkefugl 1852ff (1), den sidder ofte øverst på bynke o.a. kurvplanter; *rødbrystet skvætte* og efter lokkeråbet: *hytjep* 1852 (1): »man får uvilkårlig indtrykket af, at den lille fugl har noget særligt at meddele, og da det første udråb [hyt-jep!] ofte skuffende ligner et udbrud, hvormed landmanden skynder på hestene for at få dem til at gå frem 'hyp!' efterfulgt af et slag med tungen, er det ligesom den lille fugl vil hjælpe plovmanden«, Seve-

rin Petersen (2), jf. *køresvend* Koldingegnen o. 1880 (3), *kørekusk*, -hoppe Viborgeggen 1890 (4), *hestekører* VFyn (5), *plovkører* ØFyn, Lolland (6), *hyphest* ØMøn (7), *plovkørfugl* 1878ff (8); fuglen råber »kør te [til], kør te!« (9); når bønderne hentede tørv i Broksø mose ved Haslev og de om morgenen hørte fuglen synge »kør til, kør til!« kan det nok være der blev læsset i en fart, for så ville det begynde at regne før middag (10).

Mosefugl SVJylland (11), *håremand* Varde (12), sml. rødhals s. 332, *tidselprins* Bjerringbro (13), *gråbonespurv* Tim ved Holstebro 1886 (14), gråbone = bynke; *lyngsmutte* ØJylland (15), *bifugl* SJylland, Mors (181 lff; 16); når den fløj mod vinduerne kom snevejr (17), *boskajælpe* Bornholm (18).

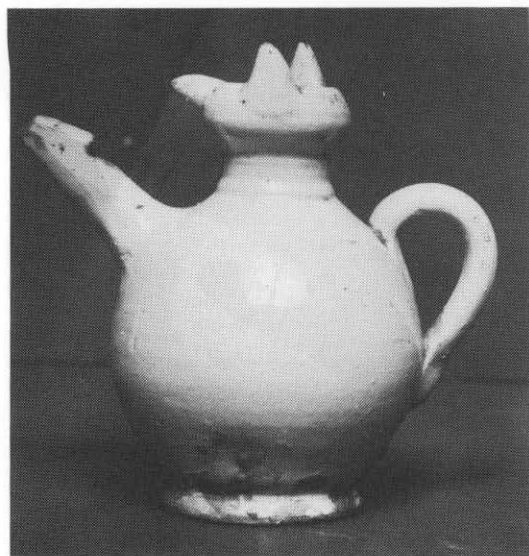
Litterær stemmetydning: å, giv mig tid lidt! (19). »Bynkefuglen, den brogede lille poet, løfter sig fra malurtklyngen på diget, flagrer en favn i vejret og kaster sin enkle melodi ud i blæsten« *Martin A. Hansen* (20).

Peter Ommerbo, Bynkefuglen (19).

LITTERATUR: (1) 451 151; (2) 683b 66f; (3) 794 7,232;212c 2,167; (4) 133 21; (5) 160 1904/27:964; (6) 160 1904/28:1103 (1886); 388; 138b 61; (7) 388; (8) 683b 67; 756 6,169; (9) 794 7,232; (10) 794 7,231f; (11) 160 1904/27:2694; (12) 287b; (13) 169 3, 1930-31,148; (14) 160 1904/27: 2539; (15) 794 3,158 og 12,153; 169 2,1925-29, 30 (Skanderborgegnen); (16) 212c 1,72; 770 195f; (17) 794 3,69 (Silkeborg); (18) 84 1,76; (19) 657b 58; (20) 300h 134.

Bynkefugl. BIOFOTO/Benny Génsbol.

„Nattergal“ eller vandfløjte ca. 1850 brugt som legetøjsinstrument. Dansk Folkemuseum, Brede.

Nattergal, *Luscinia luscinia*

Den lille spurvefugl har brungrå overside, som på halsen og svingfjerene er lidt rødlig, og hvidgrå til gullig underside med mørkere pletter; halen er rødbrun. Alm. ynglefugl på øerne og hyppig i ØJylland; Bornholm kaldes »nattergalenes ø« (1). – Danmarks Dyreverden 8, 193-95.

Der kendes ingen arkæologiske fund af fuglens knogler, men den kan være indvandret i atlantisk tid (6000-4000 f.Kr.), da klimaet skiftede fra tørt fastlandsklima til varmt fugtigt øklima. At den i vore middelalderlige skrifter altid omtales med former af tysk nachtigall kunne tyde på, at den sent, måske først fra midten af 1700-t, blev alment kendt (2).

Nattergal, gammeldansk naktergale, fra tysk af vestgermansk nahtgalon 'natsangerinde', efterleddet er verbet gale (3); fuglen synger også om dagen.

Som persontilnavn Nachtegal, Nachtergale 1300-1400-t (4); indgår i stednavnet Nattergal (vel opr. Nattergalebjerg) 1778ff Felsted s. Sønderjylland (5).

Hummel-, *humledrossel* Fyn o. 1700 (6), *nattergal-vipstjert* 1809 (7); *fjældstang* 1591, *fjelstav* o. 1700 (også grønirisk), *fjel(d)stavning*, -stavn, *fjældstavn* Bornholm (8) af uvis oprindelse; »ha-